

Z PREJAVU PRI SLÁVNOSTNOM OTVORENÍ SLOBODNEJ WALDORFSKEJ ŠKOLY

7. SEPTEMBER 1919

so sprievodnými slovami Márie Steinerovej

"Všeobecná náuka o človeku" - tento názov zvolil Rudolf Steiner pre prvý cyklus pedagogických prednášok, konaný pred učiteľmi novo založenej Slobodnej waldorfskej školy. Urobil tak preto, že buduje svoje vychovateľské umenie na všestrannej znalosti ľudskej bytosti, na znalosti nielen človeka pozemského, ale aj skrytého človeka duševného a duchového. Pretože žijeme vo svete, kde podoby fyzických javov sa utvárajú podľa neviditeľných duchových pravzorov, chce rozvíjať bdelé vedomie pre tento svet práve výchovnou metódou, ktorá počíta s živým večným jadrom v ľudskej bytosti i s menivosťou javov v prírodnom i dejinnom vývoji.

"Táto nová škola" - tak sa vyjadril pri slávnostnom otvorení - "mala by skutočne byť spätá s tým, čo sa požaduje vývojom ľudstva práve v súčasnosti a pre najbližšiu budúcnosť. A vskutku všetko, čo nakoniec z týchto predpokladov vplyne do oblasti výchovy a vyučovania, vystáva pred nami ako trojnásobná posvätná povinnosť."

A pokračuje. "Načo by nám konečne bolo, že sa cítíme, že sa spoznávame a pôsobíme v ľudskom spoločenstve, keby sa to všetko nemohlo zhrnúť do posvätného záväzku, ktorý si ukladá práve učiteľ, vychovateľ tým, že vo svojom osobitnom sociálnom spoločenstve s vyvíjajúcim sa, rastúcim človekom, s človekom v detskom veku, zastáva spoločenskú službu v najvyššom zmysle týchto slov!

Všetko, čo môžeme konieckoncov vedieť o človeku a o svete, prinesie náležité plody až vtedy, ak dokážeme to živo previesť do duší tých, ktorí budú formovať sociálny svet, až už nebude možné, aby sme u toho boli my sami so svojou fyzickou prácou.

Všetko, čo môžeme dokázať umelecky, stane sa niečím vrcholným až vtedy, ak umožníme, aby to vplynulo do najvyššieho umenia, v ktorom nám nie je zverený mŕtvy umelecký materiál ako tón a farba, ale živý človek ešte v nehotovej podobe, a my z neho máme umelecky, vychovateľsky urobiť človeka hotového.

A nie je to snáď nakoniec najvyšší, posvätný, náboženský záväzok – starať sa výchovou o onú božskú duchovnú bytosť, ktorá sa predsa novo objavuje a zjavuje v každom človeku, ktorý sa narodí? Čo nie je táto vychovateľská služba náboženským kultom v najvyššom zmysle toho slova? Čo sa nemusia zliať dohromady všetky najsvätejšie, práve náboženskému cíteniu zasvätené záchvevy nášho človečenstva v oltárnej službe, ktorú konáme, keď sa pokúšame pestovať v rastúcom dieťati onen živý božský-duchový základ, ktorý sa v ňom prejavuje ako vloha!

Veda meniac sa v život!

Umenie meniace sa v život!

Náboženstvo meniace sa v život!

To je nakoniec výchova, to je nakoniec vyučovanie. Ak chápeme vyučovanie a výchovu v tomto zmysle, nebudeme mať tendenciu ľahkovážne kritizovať, čo je z inej strany vytyčované ako zásady a úmysly pre vychovateľské umenie. Nezdá sa mi však, že by niekto mohol správne rozpoznať, čo súčasná kultúra ukladá vychovateľskému umeniu, vyučovaciemu umeniu, kto nepozoruje, ako nevyhnutná je v našej dobe úplná duchovná obnova, kto do dôsledkov nepoznáva jedno: že v budúcnosti musí vplývať do našej učiteľskej a vychovateľskej činnosti niečo úplne iné, než čo sa môže rozvíjať vo sfére toho, čo sa dnes

nazýva "vedecká výchova". Ako viete, je dnes učiteľ, ktorý má v budúcnosti spoluutvárať človeka, uvádzaný do zmýšľania a spôsobu uvažovania súčasnej vedy! Nikdy ma ani nenapadlo, aby som túto súčasnú vedu nejako napadal. Sám hlboko oceňujem všetko, čoho táto súčasná veda dosiahla v prospech vývoja ľudstva svojim vedeckým zmýšľaním a svojou vedeckou metódou, založenou práve na poznávaní prírody, všetky tieto jej triumfy, i to, čoho ešte týmto spôsobom v budúcnosti dosiahne. Ale práve preto - tak sa mi zdá - nebude možné, aby to, čo pochádza zo súčasného vedeckého a duchovného myslenia, prechádzalo s úžitkom do vychovávateľského a vyučovacieho umenia, pretože veľkosť súčasného vedeckého a duchovného zmýšľania spočíva v niečom inom ako v zaobchádzaní s človekom a v porozumení pre ľudské srdce, pre ľudské duševné hnutia. S tým, čo vyviera zo súčasného duchovného zmýšľania, možno dosiahnuť veľkolepých technických pokrokov. Možno s tým aj v sociálnej oblasti vyvíjať zmysel pre ľudskú slobodu, ale nikto nemôže – aj keď to dnes ešte znie väčšine ľudí seba grotesknejšie - s vedeckým zmýšľaním, ktoré na jednej strane dospelo postupne k presvedčeniu, že ľudské srdce je pumpa, že ľudské telo je mechanické zariadenie, nikto nemôže s pocitmi a prístupmi, ktoré vyplývajú z tejto vedy, oživiť sám seba natoľko, aby sa mohol stať umelecky pracujúcim vychovávateľom vyvíjajúceho sa človeka. Práve na podklade toho, čo robí našu dobu tak veľkú v ovládaní mŕtvej techniky, je nemožné vyvíjať živé umenie výchovy. Tu musí zasiahnuť do vývoja ľudstva nový duch, práve duch, ktorého hľadáme našej duchovnej vede. Duch, ktorý učí nevidieť v človeku nositeľa čerpacích zariadení, akýsi mechanizmus, ktorý možno chápať len podľa prírodovedeckých metód. Do duchovného zmýšľania ľudstva musí preniknúť presvedčenie, že v celej prírode žije duch a že tento duch je poznateľný.

A tak sme sa pokúsili v kurze, ktorý predchádzal tejto našej waldorfskej akcii a bol určený učiteľom, založiť antropológiu, vedeckú náuku, ktorá by mohla byť základom výchovy a priamo sa premeniť v umenie výchovy, náuku o ľudskosti, schopnú kriesiť v človeku nový život zo smrti. Smrť - to je tajomstvo našej súčasnej odumierajúcej kultúry - smrť robí človeka múdrou, dáva mu schopnosť odkrývať hlboké súvislosti, ak prijíma ju v podobe prírodných zákonov; ale oslabuje jeho citový fond, z ktorého má vychádzať nadšenie práve vo výchove. Oslabuje vôľu. Nestavia človeka harmonicky do sociálneho celku, do všetkého sociálneho života. Hľadáme vedu, ktorá by nebola len vedou, ktorá by bola sama životom a citovým prenikaním do skutočnosti, a ktorá by vo chvíli, kedy vprúdi do ľudskej duše ako poznanie, prejavila zároveň silu žiť v nej ako láska, aby z nej prúdila von v podobe činorodej vôle, v podobe práce ponorenej do duševného tepla, práce, ktorá smeruje najmä do sveta živých bytostí, k vyvíjajúcemu sa človeku. Potrebujeme nové vedecké zmýšľanie. Potrebujeme nového ducha predovšetkým pre všetko vychovávateľské, pre všetko vyučovacie umenie.

Presvedčenie, že ona výzva, ktorá zaznieva z vývoja ľudstva, požaduje pre našu súčasnú dobu nového ducha a že tohto nového ducha musíme predovšetkým vnieť do vychovávateľstva, toto presvedčenie je základom snáh waldorfskej školy, ktorá by mala byť v tomto smere príkladom a vzorom. Snažili sme sa vypočítať aj to, čo je nevedomky obsiahnuté v požiadavkách práve tých najlepších, ktorí v nedávnej minulosti prácne usilovali práve o ozdravenie, o regeneráciu vychovávateľského, vyučovacieho umenia.

Učiteľ pedagogiky, ktorý pozná jej problémy, sa bude pýtať: Ako máme pochopiť, aké sily zasahujú do ľudskej prirodzenosti, ktorá takmer každý mesiac, určite však každý rok sa k nám obracia s inou duchovo-duševno-telesnou tvárou? Kým nemáme skutočnú historickú vedu, tak to hovoria títo pedagógovia, dovedy tiež nemôžeme vedieť, ako sa vyvíja jednotlivý človek. Lebo jednotlivý človek predstavuje v koncentrovanej podobe to, čím prechádza celé ľudstvo počas svojho dejinného vývoja.

Takí ľudia cítia, že súčasná veda v podstate zlyháva, ak má niečo povedať o tých veľkých zákonoch vládnučich dejinami, a ak máme v súčasnosti pracovať s tým, čo pre nás vyplýva z

oných veľkých, obsiahlych dejinných zákonov vývoja ľudstva. Keby sme chceli pochopiť človeka zo zloženia potravín, ktoré prijme od prvého vdychu až do smrti, usilovali by sme o niečo krajne povrchné; ale v podstate si dnes ľudia takto počínajú, keď ide o dejiny, o chápanie celého vývoja ľudstva.

U človeka je potrebné vedieť, ako napríklad zasahuje do vývoja taký fyziologický dej ako výmena zubov. Musíme vedieť, aké rôzne tajuplné deje sa pritom telesne odohrávajú, a to na základe úplne novej fyziológie, akú súčasná veda ešte nemá. Musíme však tiež vedieť, čo sprevádza tento obrat v duševnej bytosti dieťaťa. Musíme poznať metamorfózy ľudskej prirodzenosti.

Tu, u jednotlivého človeka, nebude dnešný bádateľ aspoň popierať, napriek všetkej bezmocnosti ku skutočnému poznaniu, že človek prežíva zo svojho najhlbšieho vnútra metamorfózy, prenikavé zmeny. V dejinnom vývoji celého ľudstva ale niečo také nepriznáva. Rovnakých metód sa používa pre chápanie staroveku, stredoveku, pre dobu novšiu. Nepripúšťa sa, že v dejinnom vývoji ľudstva dochádza k veľkým skokom. Ak sa pozrieme naspäť na dejinný vývoj, nájdeme posledný taký skok v 15. storočí. Všetko, čo sa v novšej dobe v ľudstve ustálilo ako cítenie, predstavovanie, chcenie, ako ich poznáme dnes, nadobudlo v civilizovanom ľudstve svojho intímneho charakteru až od 15. storočia. A toto civilizované ľudstvo sa líši od ľudstva 10. alebo 8. storočia asi tak, ako sa líši dvanásťročné dieťa od dieťaťa, ktoré ešte nedosiahlo siedmeho roku. Čo sa udialo ako veľký obrat v 15. storočí, to vzišlo z najhlbšieho vnútra ľudskej bytosti, tak ako z najhlbšieho vnútra ľudskej prirodzenosti vzchádza zákonitá premena pri výmene zubov. A všetko, v čom dnes žijeme v 20. storočí - smerovanie k individualite, úsilie o sociálne usporiadanie, úsilie o rozvoj osobnosti, to je len dôsledok toho, čo vnútorné sily dejín vyniesli na povrch od naznačeného rozhrania.

Pochopiť, ako sa človek chce včleniť do sveta v našej dobe, môžeme len vtedy, ak chápeme postup, ktorým sa uberal vývoj ľudstva, tak ako sme sa práve pokúsili ho charakterizovať.

Kto nahliadne do vnútra práve nastupujúcej generácie, bude zreteľne cítiť: Ľudia so svojou prácou, svojím myslením a cítením, aj s tým, o čo ako dospelí usilujú pre budúcnosť, vystúpili z lona dejín. A to, čo dnes poznáme ako rôzne zamestnania, čo dnes poznáme ako usporiadanie štátu, všetko, do čoho sa dnes ľudia začleňujú: to predsa vzišlo všetko z týchto ľudí samých! To predsa na nich nie je privesené ako niečo vonkajšieho! Ved' nie je vôbec na mieste sa pýtať: Máme človeka skôr vychovávať tak, aby sa stal človekom, alebo skôr pre vonkajšie zamestnanie? Lebo zo správneho pohľadu je predsa oboje nakoniec jedno a to isté!

Ak dokážeme dnes v sebe vyvinúť živé porozumenie pre to, aké sa tam vonku vyskytujú rôzne zamestnania a akí sa tam vyskytujú ľudia, potom tiež vyvineme porozumenie pre to, čo predošlé generácie, ktoré dnes ešte žijú a majú svoje zamestnania, vyniesli z materského lona ľudstva až do dnešnej doby.

S oddeľovaním výchovy k ľudskosti a výchovy k povolaniu nevystačíme, ak sa máme cítiť ako učitelia, ako vychovávatelia. V tom prípade v nás totiž musí ožiť niečo, čo nie je navonok viditeľné ani v niektorom zamestnaní, ani v usporiadaní štátu, vôbec v ničom vonkajšom. Musí v nás ožiť to, čo ešte len nasledujúce generácie vynesú na povrch života. Musí v nás ožiť prorocky sa uplatňujúce zrastanie s budúcim vývojom ľudstva. S týmto zrastaním stojí a padá výchovne umelecké cítenie, myslenie a chcenie u učiteľov. Aby to, čo je možné vedieť o vyvíjajúcom sa človeku, sa mohlo vlievať do učiteľskej práce ako duševno-duchová životná krv, ktorá bez toho, aby musela byť najprv poznaním, sa už stáva umením, o to sa musí usilovať živá pedagogika a didaktika našej doby. A jedine z takej živej didaktiky môže vychádzať to, čo je potrebné vkladať do detského srdca, do detskej mysle, do detského intelektu.

Vôbec nám nezáleží na tom, aby sme vyrastajúcemu človeku vstúpili svoje "dogmy",

svoje zásady, obsah nášho svetového názoru. Neusilujeme o dogmatickú výchovu. Snažíme sa, aby sa všetko, čo sme mohli získať duchovnou vedou, zmenilo v živú vychovávateľskú činnosť. Snažíme sa, aby sme v metodike aj didaktike videli niečo, čo môže vyplývať z živej duchovnej vedy a zmeniť sa v zaobchádzanie s ľudskou dušou. Z mŕtvej vedy môže vychádzať len vedenie, z živej vedy o duchu bude vyplývať metodika, didaktika aj vedomie, čo konkrétne robiť v duchovo-duševnom zmysle v danej situácii. Snažíme sa o to, aby sme vedeli učiť, aby sme vedeli vychovávať.

Poctivo však budeme dodržiavať, čo sme prisľúbili: že rôzne tie náboženské spoločnosti, ktoré majú vyučovať náboženstvo, budú môcť zásady svojich svetových názorov vnášať do našej školy. Budeme len vyčkávať, či práve tak, ako my nebudeme ani dosť málo rušiť to, čo sa má takto vnášať do našej školy ako svetový názor, nebude rušené ani to, čo by sme sem chceli vnášať my ako umenie, hoci zatiaľ najskromnejším spôsobom. Lebo vieme: Skôr bude musieť ľudstvo pochopiť, že z duchového svetového názoru môže vzniknúť umenie výchovy v pedagogickom, v metodickom, v didaktickom zmysle, ako nahliadne s porozumením do otázok svetových názorov a ich vzájomných vzťahov. Nezaložíme teda svetonázorovú školu. Z waldorfskej školy sa pokúsime vytvoriť školu vychovávateľského umenia."

Po prednáškach o všeobecnej náuke o človeku nasledovali vždy prednášky o metodike a didaktike školskej výchovy a po nich ešte seminár, prebiehajúci formou voľnej rozpravy. Týmito tromi sériami bol odovzdaný ľudstvu, topiacemu sa dnes v duševnej i hmotnej biede, ako záchranný liek základ vychovávateľského umenia Rudolfa Steinera.

Dornach, v auguste 1932

Mária Steinerová